

Motion till riksdagen

1988/89:Fi602

av Lars Tobisson m.fl. (m)

Hushållssparande och ägandespridning

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	3
2	Sparandebristen i svensk ekonomi	4
2.1	Det totala sparandet	4
2.2	Den offentliga expansionens roll	6
2.3	Fördelningen på sektorer	6
3	Hushållens sparandebrist	8
3.1	Utvecklingen i Sverige	8
3.2	Internationell jämförelse	9
4	Orsaker till minskningen av hushållens sparande	10
5	Hushållens förmögenhetstillgångar	11
5.1	Finansiellt och reallt sparande	11
5.2	Bostadsägande	12
5.3	Aktier	13
5.4	Banksparande	15
5.5	Allemanssparande	16
5.6	Försäkringssparande	16
5.7	Obligationer	17
6	Moderat politik för sparande och ägandespridning	18
6.1	Sänkt skatt och fasta spelregler	18
6.2	Startsparande och pensionssparande i bank	19
6.3	Försäkringssparande	20
6.4	Bosparande	21
6.5	Aktiesparande	22
7	Hemställen	24

1 Sammanfattning

Mot. 1988/89
Fi602

Det dåliga sparandet i svensk ekonomi är ett allvarligt problem. Den synliga sparandebrist som kommer till uttryck i bytesbalansens underskott förvärras nu enligt de bedömningar som görs i finansplanen. Men eftersom investeringsnivån i svenskt näringsliv alltså är för låg, är den verkliga sparandebristen i ekonomin långt större.

Ett viktigt inslag i den s.k. tredje vägens politik var att öka sparandet och kapitalbildningen. Det enda som har skett sedan regeringsskiftet 1982 är emellertid att de tidigare underskotten i de offentliga finanserna har omvandlats till sparandeunderskott i den enskilda sektorn.

Det dåliga hushållssparandet utgör en viktig orsak till sparandeproblemet totalt sett i svensk ekonomi, både stabiliseringspolitiskt och strukturellt. Regeringen räknar med att hushållens sparkvot kommer att vara minus 3,2 procent under 1988 och minus 2,0 procent 1989. Från moderat sida har länge uttryckts oro för konsekvenserna av att medborgarna inte sätter av någon del av sina inkomster för framtiden utan tvärtom ökar sin skuldsättning. Vi anser att staten bör bedriva en aktiv politik för att främja människors sparande.

Ett ökat sparande förutsätter en generell politik med följande inriktning:

- Stabila regler. Den osäkerhet som regeringen skapat genom de många försämringarna för pensionssparandet och aktiesparandet samt genom skärpt skatt för sparande i företagsanknutna vinstandelssystem får motsatt verkan.
- En ekonomisk politik som långsiktigt ökar hushållens disponibla inkomster, genom ökad tillväxt och minskat skattetryck, och höjer avkastningen efter skatt på sparandet. De moderata förslagen om reformerad kapitalbeskattning gör det t.ex. mer lönsamt att spara och mindre lönsamt att låna.

Det är särskilt viktigt att stimulera långsiktigt bundet sparande samt att sprida ägandet av bostäder och aktier. Inom dessa områden finns det därför anledning att föreslå särskilda åtgärder:

- Långsiktigt sparande bör stimuleras genom att ett *startsparande* införs som gör det möjligt för föräldrar och släktingar att, med vissa skattefördelar, bygga upp ett startkapital för barn och ungdomar. Vidare bör *pensionssparandet* breddas så att det också kan ske i bank med liknande skattefördelar som gäller för det nuvarande försäkringsparandet.
- Försäkringssparandet bör främjas genom att genomförda försäkringar för kapitalförsäkringar återtas och genom att möjligheter till nya försäkringskonstruktioner öppnas.
- En breddning av bostadsägandet är det bästa sättet att åstadkomma en jämnare fördelning av förmögenhetstillgångarna. Sänkta inkomstskatter och slopande av både nuvarande avdragsbegränsning och fastighets-skatt är viktiga inslag i en moderat politik för att öka bostadsägandet. Omvandling av hyreslägenheter till bostadsrätts- och även ägarlägenhe-

ter bör underlättas. Ett målinriktat bosparande i bank bör stödjas med statliga premier.

- I en marknadsekonomi är det särskilt angeläget att aktiesparandet är väl spritt bland medborgarna. Det enskilda aktiesparandet har under lång tid straffbeskattats, vilket lett till att hushållen sålt ut betydande aktieinnehav till institutioner. Denna utveckling måste vändas, vilket förutsätter att nuvarande skattemässiga diskriminering av privatpersoners aktieäggande upphör. Därför bör bli följande åtgärder vidtas: löntagarfonderna avskaffas och tillgångarna används som sparstimulans så att en majoritet av den vuxna befolkningen kan bli aktiesparare, statliga företag försäljs, reavinstbeskattningen av aktier förenklas och lindras, dubbelbeskattningen av aktieutdelningar avskaffas, taxeringsvärdet vid arvs-, gåvo- och förmögenhetsbeskattningen sänks, omsättningskatten på aktier avskaffas och anställdas andel-i-vinst-system premieras och utvidgas.

2 Sparandebristen i svensk ekonomi

2.1 Det totala sparandet

Sverige går mot växande underskott i bytesbalansen. Bytesunderskottet är ett uttryck för bristen på sparande i landet. Den verkliga sparandebristen kan sägas vara större än den synliga, eftersom investeringsnivån fortfarande är för låg med hänsyn till bl.a. näringslivets utbyggnadsbehov.

Ett tillräckligt sparande – sett i ett medellångt perspektiv – kan sägas föreligga när bytesbalansen är i jämvikt och investeringarna befinner sig på en nivå som är förenlig med en balanserad tillväxt för ekonomin som helhet. Med tillväxt avses i detta sammanhang inte enbart en uppgång i kapacitetsutnyttjandet utan också den fortlöpande utveckling och utbyggnad av produktionskapaciteten som på längre sikt bestämmer tillväxten.

Det totala sparandet har fallit trendmässigt i Sverige under flera decennier. Det totala bruttosparandet minskade från 26,3 procent av BNP (bruttosparkvoten) 1965 till 14,3 procent 1982 och har sedan dess återhämtats till endast knappt 18 procent 1988 (se diagram 1).

Bytesbalansens utveckling framkommer i diagram 1 såsom skillnaden mellan bruttosparkvoten och bruttoinvesteringkvoten. Om sparkvoten ligger över investeringkvoten föreligger ett överskott i det inhemska finansiella sparandet, vilket kommer till uttryck i ett överskott i bytesbalansen. Omvänt uppstår ett underskott i bytesbalansen om investeringarna överstiger sparandet. Eftersom bruttoinvesteringkvoten (fasta bruttoinvesteringar och lagerinvesteringar som andel av BNP) låg på nivån 25 procent vid ingången av 1970-talet, fanns då inte något sparandeunderskott i egentlig bemärkelse, även om bytesbalansen visade underskott på knappt en procent av BNP.

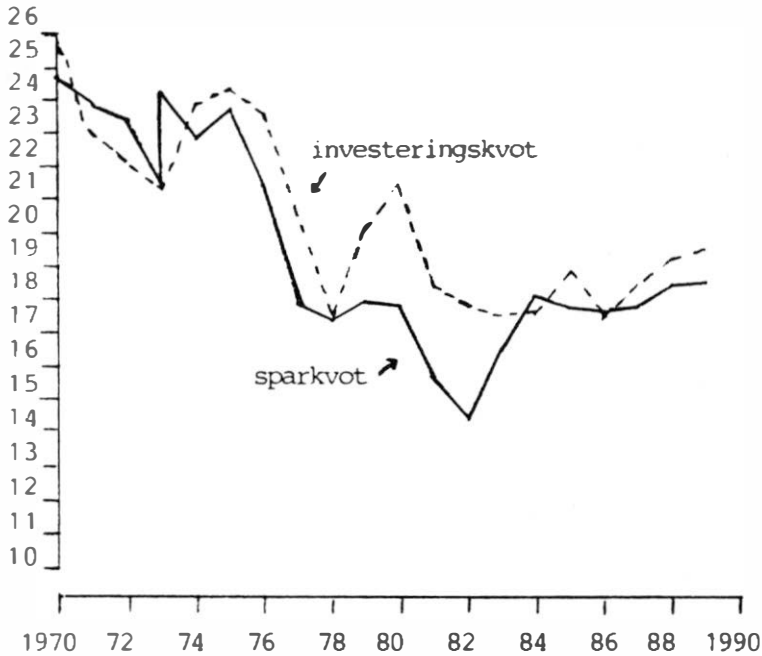
Efter den första oljekrisen 1974 föll bruttosparkvoten till drygt 17 procent 1978, varefter den återhämtades något för att efter den andra oljekrisen fortsätta fallet till drygt 14 procent 1982. Under samma period föll även investeringkvoten, men inte lika mycket: från 25-procentnivån under första halvan av 1970-talet till som lägst drygt 17 procent 1983.

Diagram 1

Bruttosparande och bruttoinvesteringar som andel av BNP 1970–1989

Mot. 1988/89
Fi602

Procent av BNP

Källa: SCB och Konjunkturinstitutets decemberprognos 1988

Eftersom sparkvoten föll snabbare än investeringskvoten blev följden att bytesbalansen uppvisade underskott under andra hälften av 1970-talet och inledningen av 1980-talet. 1982 var bytesbalansunderskottet nästan 4 procent av BNP, vilket kan sägas ha varit det "synliga" sparandeunderskottet detta år. Med hänsyn till den låga investeringskvoten, jämfört med inledningen av 1970-talet, var emellertid det verkliga sparandeunderskottet väsentligt högre.

Av diagram 1 framgår vidare att sparandet återhämtats något jämfört med bottenivån 1982. Enligt konjunkturinstitutets (KI) decemberprognos (1988) väntas bruttosparkvoten bli ca 18 procent 1989. Under samma period har bruttoinvesteringskvoten ökat, främst till följd av en uppgång i ersättnings- och rationaliseringsinvesteringar. Denna utveckling har lett till förnyade bytesbalansunderskott, som enligt både KI och regeringens finansplan väntas öka successivt, trots en alltför låg investeringsnivå.

För att det skall vara möjligt att varaktigt nå en högre tillväxt och för att vi verkligen skall lösa de ekonomiska problemen, krävs att den uppgång i näringslivets kapacitetsutnyttjande som ägt rum under senare år leder vidare också till en utbyggnad av kapaciteten. Var exakt den optimala investeringskvoten skall ligga går inte utan vidare att bestämma, men mycket talar för att den skulle behöva öka till den nivå som rådde vid början av 1970-talet, dvs till ungefär 25 procent. En sådan höjning av investeringskvoten förutsätter att

sparandet förbättras med drygt 6 procentenheter för att expansionen skall kunna ske med bibehållande av balans gentemot utlandet. Jämfört med dagens nivå skulle således det totala sparandet behöva öka med uppemot 70 miljarder. Bristen på sparande är således totalt sett mycket stor i Sverige.

2.2 Den offentliga expansionens roll

Även i andra västliga industriländer har sparandet minskat, men inte alls i samma omfattning som i Sverige. För hela OECD-området har sparandet fallit med endast ett par procentenheter. Inte heller investeringskvoten har fallit med mer än ett par procentenheter sedan början av 1970-talet.

Den svenska utvecklingen ingersålunda oro med avseende på ekonomins långsiktiga tillväxtförmåga vid extern balans och vid en jämförelse med utvecklingen i andra industriländer. Våra möjligheter att på nytt återta en ledande position bland de utvecklade industriländerna, efter nästan två decenniers tillbakagång, förutsätter en ordentlig utbyggnad av näringslivet.

Utvecklingen i vårt land har under 1970- och 1980-talen ofta bromsats av en alltför snabb efterfråge- och konsumtionsutveckling. Ekonomin har därmed tvingats till åtstramning till följd av ständigt återkommande externbalansproblem, d.v.s. ett alltför lågt synligt sparande.

Bakom det låga sparandet ligger en kraftig expansion av den offentliga konsumtionen, vilken ökat sin andel sedan mitten av 1960-talet med drygt 13 procentenheter av nationalinkomsten, medan den privata konsumtionen minskat sin andel med 5 procentenheter. Det är således främst den offentliga expansionen som ligger bakom sparandebristen i ekonomin. Detta problem kvarstår.

Genom att produktivetsutvecklingen i den offentliga sektorn varit negativ under hela denna period har också allt större resurser åtgått enbart för att försöka upprätthålla servicen till medborgarna. Bara under 1970-talet måste skattekvoten höjas med nästan 6 procentenheter till följd av bristande produktivetsutveckling. Därmed ökade ekonomins resursåtgång med lika mycket enbart för att upprätthålla den offentliga konsumtionsstandarden, något som självfallet bidragit till att permanenta den nästan kroniska sparandebristen i den svenska ekonomin.

Ofta brukar det emellertid från socialdemokratiskt håll framhållas att ett minskat skattetryck skulle försämra sparandet och leda till ökat bytesbalansunderskott. I själva verket förhåller det sig uppenbarligen tvärtom, eftersom en varaktig minskning av skattetrycket också måste åtföljas av en nedgång av den offentliga utgiftsandelen.

Ett ökat totalt sparande i ekonomin kräver således att den resursåtgång som erfordras för viktig samhällsservice begränsas genom effektivare utnyttjande. Detta förutsätter i sin tur att de offentliga monopolen bryts upp och privata alternativ släpps fram. Därigenom kan skattetrycket sänkas och det totala sparandet i ekonomin öka.

2.3 Fördelningen på sektorer

Under 1980-talet har det skett en betydande förskjutning av sparandet mellan olika sektorer. Det mest slående i tabell 1 är att medan den offentliga

sektorns sparande förbättrats, har sparandet i den privata sektorn försämrats med näst intill lika mycket sedan 1982. Socialdemokraternas tal om att den tredje vägens politik varit framgångsrik och att detta återspeglas i en kraftig förbättring av det statliga budgetsaldot är föga relevant, när det finansiella sparandet i den privata sektorn försämrats i nästan lika stor utsträckning.

Tabell I

Finansiellt sparande i olika sektorer, miljarder kronor

	1982	1984	1989	förändr 1982- 1984	förändr 1984- 1989	förändr 1982- 1989
Offentlig sektor	-40	-20	29	+20	+49	+69
Företag	18	20	-32	+2	-52	-50
Hushåll	-1	3	-11	+4	-14	-10
Bytesbalans = totalt inhänskt sparande	-23	3	-14	26	-17	+9

Källa: Finansplanen 1989

Den nödvändiga utbyggnaden av näringslivet kräver ett ökat sparande totalt sett, inte en omfördelning av sparandet som under den socialdemokratiska regeringsperioden.

I andra jämförbara industriländer är det hushållen som står för det nödvändiga sparandet. Men som framgår av tabellen är i Sverige det finansiella sparandet i denna sektor negativt.

Den socialdemokratiska politikens uttalade syfte är att skapa bestående överskott i den offentliga sektorn. En sådan inriktning av den ekonomiska politiken innebär att den politiska sfären ackumulerar fordringar på övriga sektorer. Denna väg leder mot ett successivt överförande av ägandet från den privata till den offentliga sektorn, vilket skulle innebära en fortgående socialisering av ekonomin. Införandet av löntagarfonder, uttaget av pensionsskatten och utvidgningen av AP-fondens placeringsmöjligheter är konkreta exempel på att denna utveckling redan inletts. En fortsättning på den inslagna vägen förutsätter fortsatt rekordhårt skattetryck med åtföljande negativa verkningar på viljan att arbeta och spara i den privata sektorn.

I december 1988 presenterade L● krav om ökat kollektivt sparande. Bl.a. föreslogs att s.k. ledighetsfonder och nya pensionsfonder skall byggas upp, liksom att AP-fonden fritt skall få placera sina medel i bl.a. aktier, vilket skulle leda till en långtgående fondsocialism i vårt land. Därigenom skulle den privata sektorns produktionsförmåga undergrävas och skattetrycket måste skärpas ytterligare. En sådan politik skulle leda ekonomin in i en ond cirkel och minska förutsättningarna för Sverige att återta sin ställning som ledande industrination.

Moderata samlingspartiet förespråkar en annan väg. Det sparande som krävs för näringslivets utbyggnad skall ske i företagen och i hushållen. Det offentliga sparandet bör i stort vara i balans.

3.1 Utvecklingen i Sverige

Förändringar i hushållens konsumtions- och sparandemönster är av stor betydelse för utvecklingen av det totala sparandet i ekonomin, då den privata konsumtionen svarar för ca hälften av BNP. Förskjutningar i konsumtions- respektive sparandandelen av hushållens disponibla inkomster kan alltså leda till kraftiga genomslag på den samlade efterfrågan i ekonomin. Sparkvotens trendmässiga utveckling är därför av stor betydelse vid uppläggnings- av den ekonomiska politiken.

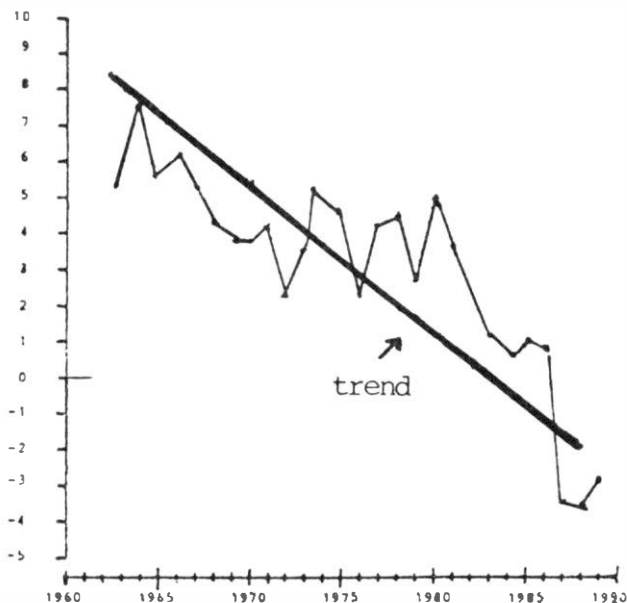
Det dåliga hushållssparandet utgör ett av de allvarligaste problemen i den svenska ekonomin. Regeringen räknar med att hushållens sparkvot – summan av hushållens reala och finansiella sparande i förhållande till den disponibla inkomsten – kommer att vara minus 2 procent 1989. Det innebär att hushållen fortsätter att låna och ta av sina sparmedel för att konsumera.

Det faktum att hushållen har en negativ sparkvot är en sedan 1986 ny företeelse. Under senare delen av 1970-talet uppgick sparkvoten till mellan 4 och 5 procent, vilket internationellt sett då var en mycket låg siffra. Ändå har hushållssparandet fallit ytterligare under 1980-talet.

I diagram 2 visas utvecklingen av hushållens sparkvot mellan 1963 och 1988. Av diagrammet framgår att det skett en trendmässig nedgång av hushållssparandet alltsedan mitten av 1960-talet. Den inlagda linjen visar att

Diagram 2

Hushållens sparkvot 1963–1988

Trendlinjen har lutningen $-0,5$ ($r^2=0,7$), vilket innebär att sparkvoten fallit trendmässigt med en halv procentenhet per år sedan 1963.

Källa: SCB

sparkvoten trendmässigt fallit med ungefär en halv procentenhet per år. Under den borgerliga regeringsperioden vidtog viktiga sparfrämjande åtgärder. Sparkvoten kunde därmed hållas över trendlinjen. Under de socialdemokratiska regeringsperioderna har i stället sparkvoten fallit under trendlinjen, varvid de senaste årens utveckling lett till ett markant fall.

En stor trendmässig förändring av hushållens sparbetende inträffade mellan 1964 och 1972 då hushållens sparkvot sjönk från knappt 8 till drygt 2 procentenheter. Denna nedgång kan till största delen förklaras av att den finansiella sparkvoten föll kraftigt.

Under praktiskt taget hela 1970-talet var det finansiella hushållssparandet negativt samtidigt som det reala sparandet låg på en förhållandevis hög och stabil nivå. Huvudförklaringen till detta var hushållens stora investeringar i små- och fritidshus, ofta finansierade med upplåning på kreditmarknaden.

1980-talets första hälft kännetecknades av en markant nedgång i hushållens reala sparande. Bakom denna utveckling låg det minskade intresset för investeringar i en egen bostad, vilket i sin tur förklaras av de skattemässiga försämringar som genomfördes för främst småhusägarna vid denna tid. Även det finansiella sparandet var dåligt.

Sedan 1986, när sparkvoten blev negativ, ligger såväl det reala som det finansiella sparandet i genomsnitt under noll.

3.2 Internationell jämförelse

Tabell 2 visar hushållssparandets omfattning i några OECD-länder. Där framgår att sparkvoten fallit något även i andra länder men som regel inte alls till samma låga nivå som i Sverige. Utvecklingen i Norge sammanhänger med nedgången i oljeinkomster, och hushållssparandet återhämtas där nu snabbt.

Tabell 2

Sparkvoter hos hushållen i 16 OECD-länder

	Procentandel av disponibla inkomster		
	1985	1986	1987
Italien	23,4	23,9	21,9
Japan	16,0	16,6	16,8
Österrike	8,2	10,9	12,7
Förbundsrepubliken Tyskland	11,4	12,2	12,4
Belgien	11,9	13,0	12,2
Frankrike	13,8	13,3	12,1
Danmark	11,9	9,4	10,1
Canada	13,8	11,3	9,7
Spanien	8,4	8,4	8,2
Schweiz	5,7	6,8	7,9
Storbritannien	9,5	7,3	5,4
USA	4,5	4,2	3,3
Nederländerna	1,6	3,2	3,0
Finland	3,6	1,2	1,4
Norge	- 1,9	- 6,5	- 3,3
Sverige	- 1,1	- 1,0	- 3,3

Källa: OECD

Bakom de stora skillnaderna i hushållssparandet ligger delvis olikheter i socialförsäkringssystemens utformning. Det höga hushållssparandet i Italien kan förklaras av – förutom kulturella och sociala faktorer – att många små och medelstora företag räknas in i hushållssektorn. Bakom den höga sparkvoten i länder som Japan, Frankrike och Förbundsrepubliken Tyskland ligger ett traditionellt gott sparklimat. Dessa länder har alltid månat om en hög sparkvot hos hushållen.

Norden avviker negativt. Detta blir än tydligare, om man tar hänsyn till att Danmarks hyggliga placering är en följd av att så gott som allt pensionssparande är privat.

Utänför Norden är det, förutom Nederländerna, USA som har den lägsta hushållssparkvoten. Detta har fått betydelse för möjligheterna att rätta till landets balansproblem. Det mycket omtalade federala budgetunderskottet är egentligen inte särskilt stort – knappt 3 procent av BNP. Överskott på delstatlig och kommunal nivå medför dessutom att underskottet i den samlade offentliga sektorn blir drygt en procentenhet mindre. Men sparandet i den enskilda sektorn räcker alltså inte till för att väga upp detta.

Problemet i den amerikanska ekonomin är således bristen på sparande totalt sett. Det var inte många år sedan Japan hade än större budgetunderskott, men dessa motsvarades mer än väl av ett positivt privat sparande. Till skillnad från t.ex. dagens Italien finns det i USA inte något högt hushållssparande, som kan fylla ut bristen i den offentliga sektorn. Följden blir det besvärande underskott i det ekonomiska utbytet med andra länder som nu hotar tillväxten i världsekonomin.

Danmark är ett gott exempel på att det inte räcker att återställa balansen i statens budget. Trots att det under senare år t. o. m. förekommit budgetöverskott, brottas landet med ett stort underskott i sina utrikes betalningar. Utvecklingen är på väg åt samma håll i Sverige. Det är betecknande, att tre av det fåtal OECD-länder som enligt organisationens "Economic Outlook" (december 1988) väntas få överskott i den samlade offentliga sektorn är Danmark, Norge och Sverige – länder som i övrigt utmärks av hårt skattetryck, lågt privat sparande och problem med den yttre balansen.

4 Orsaker till minskningen av hushållens sparande

Den kraftiga utbyggnaden av de kollektiva skyddsneten i Sverige har medfört att många enskilda hushåll dragit slutsatsen att de inte själva behöver spara för framtida behov. Motiven för hushållen att spara blir färre, när det offentliga övertar en allt större del av ansvaret för den enskildes försörjning. Att spara för pensionering, sjukdom, arbetslöshet, oförutsedda påfrestningar m.m. är inte nödvändigt när staten garanterar den framtida tryggheten. Ett eget sparande kan tvärtom i många fall leda till väsentligt sämre förmåner än eljest. Det är sannolikt att utbyggnaden av de kollektiva försäkringssystemen och socialpolitikens utformning har bidragit till att trendmässigt sänka hushållens sparande i Sverige under de senaste årtiondena.

Hushållens möjligheter att spara har också påverkats av att de disponibla inkomsterna utvecklats dåligt sedan mitten av 1970-talet. Det finns en tendens att vilja upprätthålla en någorlunda jämn konsumtionsökning med

åtminstone någon procent från år till år. Sker inte minst motsvarande ökning av den disponibla inkomsten, går det ut över sparandet.

Mot. 1988/89
Fi602

Detta innebär att den kraftiga höjningen av skattetrycket, vilken syftat till att ta i anspråk konsumtionsutrymme för den offentliga sektorns räkning, har motverkats genom att hushållen har dragit ned sitt sparande. Även den uppbromsning av näringslivets utveckling som skett sedan mitten av 1960-talet, med åtföljande dämpning av samhällets totala inkomstökning, har negativt påverkat hushållens inkomster och därmed minskat deras sparande.

Till stor del sammanhänger således den trendmässiga försämringen av sparandet med utbyggnaden av den offentliga sektorn och det hårda skattetrycket.

Raset i sparkvoten under 1980-talet förklaras också av att det reala sparandet – främst hushållens bostadsinvesteringar – minskat kraftigt. Bakom denna utveckling återfinns bl. a. den begränsning av avdragsrätten för boenderäntor som genomfördes under perioden. Lärdomen av denna utveckling är att ytterligare begränsningar torde sänka sparkvoten än mer.

Den försämring som inträffat under de allra senaste åren kan dessutom förklaras av att avregleringen på kreditmarknaden ökat tillgången på krediter för hushållen, något som tillsammans med höga marginalsatser gjort lånefinansierad konsumtion mindre kostsam än vad den annars skulle ha varit. För att hushållens sparande skall öka krävs förutom varaktigt ökade realinkomster också en god realavkastning efter skatt på sparandet. Det måste helt enkelt löna sig bättre att spara än att låna.

En annan faktor bakom det dåliga sparandet är att hushållen tenderar att tillfälligt minska sparandet när det sker en oväntad nedgång av inflationstakten, vilket skedde under 1986 till följd av fallande internationella råvarupriser. En bestående låg inflationstakt har däremot en gynnsam inverkan på sparandet.

Ytterligare en viktig orsak till det dåliga hushållssparandet är den osäkerhet om sparandets framtida avkastning som den socialdemokratiska regeringens politik framkallat. Som exempel kan nämnas de många försämringar av aktiebeskattningen som genomförts. På samma sätt riskerar genomdrivandet av pensionsskatten och beslutet att kraftigt höja beskattningen av företagsanknutna vinstandelssystem att ytterligare försämma sparandet.

För att människor skall våga spara långsiktigt krävs att spelreglerna ligger fast över tiden.

5 Hushållens förmögenhetstillgångar

5.1 Finansiellt och reallt sparande

De svenska hushållens finansiella bruttoförmögenhet uppgick 1986 till 850 miljarder kronor. Räknas skulderna bort återstod en finansiell nettoförmögenhet på 290 miljarder kronor. Av tabell 3 framgår att den största tillgångskategorin utgjordes av bankmedel och kontanter. Knappt 40 procent av förmögenheten var banktillgodohavanden. Återstoden bestod av

tillgångar i allemanssparandet, obligationer, börsaktier, aktiefondsandelar, försäkringar m.m.

Mot. 1988/89
Fi602

Tabell 3

Hushållens finansiella förmögenhet 1986

	Miljarder kronor	Andel procent
Bankmedel och kontanter	336	39,6
Allemanssparandet	33	3,9
Obligationer	92	10,8
Börsaktier	105	12,4
Aktiefondsandelar	43	5,1
Försäkringsparande	89	10,5
Övriga finansiella tillgångar	151	17,8
Summa finansiella tillgångar	849	100,0
Skulder	559	65,8
Summa finansiell nettoförmögenhet	290	34,2

Källa: SCB

Tabell 3 upptar endast de finansiella tillgångarna. Det innebär att t.ex. små- och fritidshus, jordbruksfastigheter och hyresfastigheter inte finns medtagna. En uppskattning från 1982 visar emellertid att nära 50 procent av hushållens totala tillgångar, dvs både de finansiella och reala, låg i boendet, varav enbart små- och fritidshus svarade för drygt 45 procent. Hushållens tillgångar i form av banktillgodohavanden och kontanter motsvarade 1982 inte mer än knappt 50 procent av det uppskattade marknadsvärdet på fastighetstillgångarna. Även om det torde ha skett vissa förskjutningar sedan 1982, förefaller det troligt att fastighetstillgångarna alltså svarar för den dominerande delen av hushållens tillgångar totalt sett.

5.2 Bostadsägande

Den viktigaste sparformen för hushållen har under lång tid varit bostaden. Under 1970-talet uppgick hushållens reala investeringar i småhus till ca 5 procent av den disponibla inkomsten per år. Ett resultat av detta sparande var att småhusens andel av förmögenheten växte från 35 procent 1969 till ca 50 procent 1979 (bostadsrättsandelar inräknas inte). Nedgången i småhusinvesteringarna under första hälften av 1980-talet torde ha medfört att småhusens andel av förmögenheterna då föll något.

Bakom förmögenhetsförändringarna i småhus ligger inte enbart ändringar på volymsidan. En viktig orsak till att dessa förmögenhetstillgångar först växte under 1970-talet för att sedan falla är rena priset effekter. Fram till 1979 uppvisade småhusen en snabb realvärdeökning. Under 1980-talets första hälft föll realvärdena i stället.

En egen bostad är ett angeläget sparmål för många och dessutom det bästa sättet att sprida förmögenhetstillgångarna i samhället. Ökat bostadsägande medför ekonomisk trygghet för den enskilde. Dessutom förbättras vården av bostaden, vilket medverkar till att begränsa driftskostnaderna. Detta är till

fördel från både privatekonomisk och samhällsekonomisk synpunkt.

Att småhusboendet har minskat under 1980-talet beror på att villkoren för bostadsägande försämrats i flera avseenden. Den genomförda avdragsbe-
gränsningen, som skärpts ytterligare för 1989, innebär kraftigt höjda
kapitalkostnader. För villaägandet har dessutom beskattningen höjts genom
den nya fastighetsskatten, höjda taxeringsvärden, höjd förmögenhetsskatt,
fördubblad stämpelskatt på pantbrev, höjda energiskatter och införandet av
den s.k. fyraårsregeln vid försäljning. Även beskattningen av bostadsrätter
har skärpts genom införandet av en permanent realisationsvinstbeskattning.
Därtill skall läggas det höga ränteläget, höjda kommunala taxor och ökade
uppvärmningskostnader.

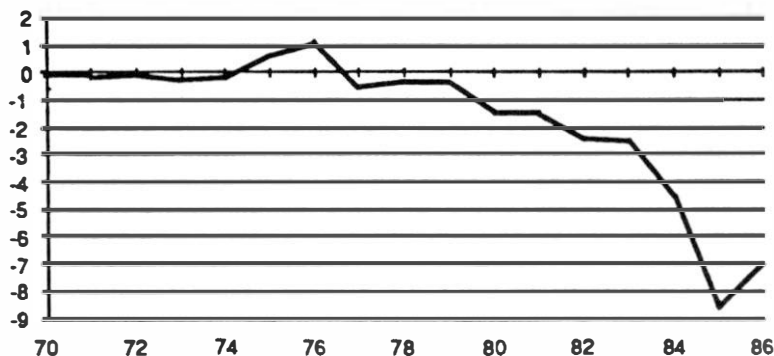
5.3 Aktier

Av tabell 3 framgår att aktier utgjorde 12 procent av hushållens finansiella
tillgångar. Denna siffra innebär emellertid en överskattning av hushållens
aktieäggande, eftersom SCB även inkluderar stiftelser och organisationer i
statistiken. Under 1970-talet var hushållen nettosäljare av aktier under flera
år. Av diagram 3 framgår att takten i nettoförsäljningen accelererade under
första hälften av 1980-talet. En viss dämpning skedde under 1986, men
hushållens nettosparande i aktier är fortsatt starkt negativt.

Diagram 3

Hushållens nettosparande i börsnoterade svenska aktier 1970–1986

Mdr kr, 1986 års priser

Källa: Näringslivets Ekonomifakta

Den del av det samlade börsvärdet som ägs av enskilda hushåll har minskat
under en längre tid. I början av 1950-talet ägde privatpersoner ca 70 procent
av börsaktierna. År 1970 hade andelen sjunkit till 55–60 procent. Enligt de
senaste uppgifterna äger hushållen i dag inte mer än ca 20 procent av
börsvärdet genom direktäggande. Därtill kommer ca 5 procents äggande via
aktiefonder.

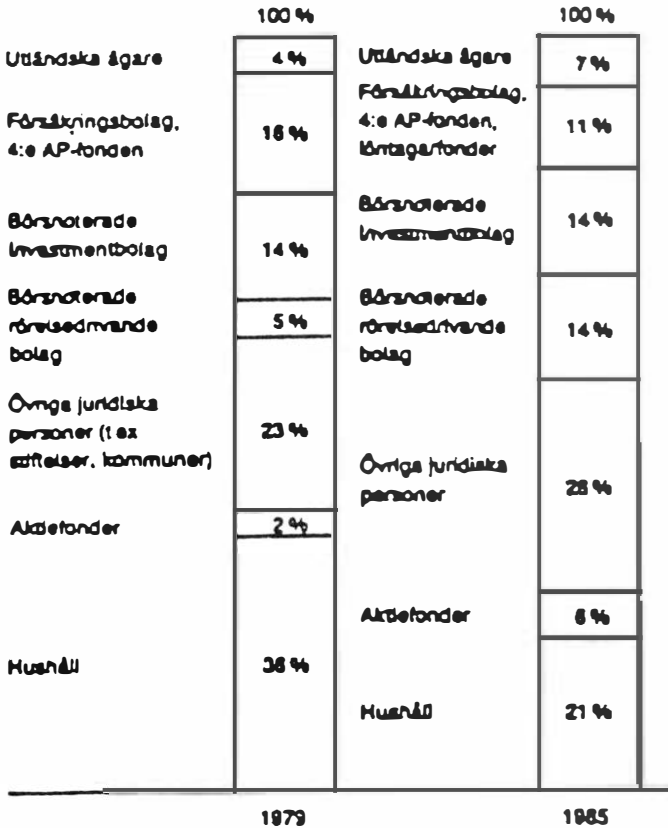
Minskningen av det privata aktieäggandet under senare år har ägt rum
samtidigt som det antal hushåll som äger aktier har ökat. Tillkomsten av nya
små aktieägare har dock inte kunnat uppväga utförsäljningen av aktier från
större enskilda aktieägare.

Av diagram 4 framgår att det institutionella ägandet ökat. Försäkringsbolag, investmentbolag, andra börsföretag, fjärde AP-fonden, stiftelser m.m. svarar i dag för två tredjedelar av aktieägandet på fondbörsen.

Mot. 1988/89
Fi602

Diagram 4

Direkt ägande av börsaktier. Fördelning av ägarkategorier 1979 och 1985

Källa: Näringslivets Ekonomifakta

Moderata samlingspartiet finner det mycket oroande att hushållen ersätts av institutioner som aktieägare. I en marknadsekonomi är det särskilt angeläget att aktiesparandet är väl spritt bland de enskilda medborgarna. Utvecklingen mot ett alltmer institutionaliserat ägande av näringslivet försvagar marknadsekonomien. När det personliga intresset för aktiers avkastning försvinner, riskerar aktiemarknadens funktionssätt att försämrats.

Den viktigaste orsaken till institutionaliseringen av aktieägandet är den ogynnsamma skattesituationen för privatpersoner jämfört med institutioner.

Förmögenhetsskatten drabbar enbart privatpersoner. Därtill kommer att arvsskattereglerna medför att större aktieförmögenheter minskar avsevärt, när de förs vidare mellan generationer.

Reglerna för inkomst-, förmögenhets- och arvsbeskattningen innebär att privatpersoners aktier i samtliga fall beskattas mycket hårdare än institutio-

ners aktieinnehav. Skillnaderna är så stora att det personliga aktieäandet i form av större innehav successivt bryts ned. Framför allt kombinationen av hög förmögenhetsskatt och full marginals katt på mottagen utdelning håller på att göra hushållens situation ohållbar. Om inte denna utveckling skall fortsätta, måste skattevillkoren för personligt aktieäande kraftigt förbättras.

Regeringen har i stället under flera år försämrat aktieäandet genom en rad åtgärder. Bl.a. har följande försämringar föreslagits av regeringen och beslutats av riksdagsmajoriteten:

1. Den diskriminerande dubbelbeskattningen av aktier har återinförts genom att det 30-procentiga avdraget för utdelningar på mindre aktieinnehav slopats.
2. En 20-procentig utdelningsskatt på aktieutdelningar infördes 1983, vilket innebar trippelbeskattade aktieutdelningar. Utdelningsskatten 1983 har fr.o.m. 1984 ersatts av en s.k. vinstdelningsskatt på aktiebolag, ett slags progressiv bolagsskatt, för att finansiera de kollektiva löntagarfonderna. För 1989 föreslår regeringen dessutom att en extra vinstskatt på 15 procent tas ut.
3. Förmögenhetsbeskattningen har skärpts väsentligt och uppgår till 1,5 procent redan i det lägsta skattepliktiga skiktet. Redan här tar förmögenhetsskatten tillsammans med inkomstskatten mer än den genomsnittliga utdelningen.
4. Genom beslut i december 1983 skärptes realisationsvinstskatten på aktier kraftigt.
5. Utan utredning eller remissförfarande infördes en omsättningsskatt på aktier från år 1984, och den fördubblades från den 1 juli 1986.
6. Höjda aktieutdelningar för svenska börs- och OTC-bolag förbjöds för 1984.
7. Stämpelskatten vid bildandet av aktiebolag och ökning av aktiekapital fördubblades i juni 1985.
8. Avdragsbegränsning för förlustaktier föreslogs på nyårsafton 1988.

Vissa lättnader har genomförts när det gäller värderingen av aktier vid arvs-, gåvo- och förmögenhetsbeskattningen. Dessa lättnader är dock marginella i sammanhanget.

5.4 Banksparande

Hushållens mest dominerande tillgång, bortsett från småhus, är banktillgodohavanden. Som andel av de finansiella tillgångarna har inlåningen i bank minskat under senare år. Realvärdet för banktillgodohavanden och kontanter sjönk med drygt 20 miljarder kronor från 357 miljarder till 336 miljarder mellan 1979 och 1986.

Sparande i bank har jämfört med fastigheter och olika typer av lös egendom (utom aktier) haft en klart missgynnad ställning, vilket torde vara en viktig förklaring till det i reala termer minskade banksparandet. De sparformer som är av störst betydelse när det gäller att finansera näringslivets utbyggnad – aktiesparande för riskkapital och banksparande för lånekapital – är de som diskrimineras mest genom skattelagstiftningen.

5.5 Allemanssparande

Mot. 1988/89
Fi602

Allemanssparandet introducerades 1984 som en ersättning för det tidigare skattesparandet. Utvecklingen sedan dess framgår av tabell 4. Alltifrån starten dominerar sparande på allemanssparkonton med placering hos riksgäldskontoret. Trots den goda utvecklingen på aktiebörsen har allemansfonderna ännu inte fått mer än 27 procent av sparandet.

Tabell 4

Allemanssparandet 1984–1988

År (dec)	Allemansspar		Allemansfond		Totalt
	Antal konton (tusental)	Sparat belopp (mkr)	Antal konton (tusental)	Sparat belopp (mkr)	Sparat belopp (mkr)
1984	1 648	6 626	535	1 571	8 196
1985	1 814	15 335	507	3 075	18 414
1986	1 999	28 819	711	6 217	35 045
1987	1 994	36 172	1 112	12 500	48 686
1988 (nov)	2 146	44 977	1 257	17 258	62 252

Lägger man till det sparade beloppet på allemanssparkonton även intjänad ränta och bonus, blir totalsumman drygt 51 miljarder kronor. Det är oklart hur mycket av detta som kan betecknas som nysparande. I stor utsträckning torde det röra sig om överflyttning från vanliga bankkonton till allemanssparkonton i syfte att komma i åtnjutande av skattebefrielsen. Många har lämnat stående uppdrag till sina bankkontor om maximala månatliga överföringar.

Till den del överföringen går till allemansfondkonton sker i alla fall en omvandling till riskvilligt sparande i näringslivet. Riksgäldskontoret behöver däremot inte för statsupplåningen de stora årliga tillskott som flyter in på allemanssparkonton. I detta fall vore det bättre om inlåningen kunde stanna i bankerna för utlåning till näringslivet. En översyn av allemanssparandet är därför påkallad.

5.6 Försäkringssparande

Hushållens försäkringstillgångar låg under 1970-talet runt 4 procent av den totala förmögenheten. Nominellt ökade försäkringstillgångarna från 13 miljarder 1970 till 89 miljarder 1986, vilket innebar en årlig real ökning med drygt 3 procent. Försäkringssparandet syftar särskilt till att skapa trygghet och oberoende. Till skillnad från bank- och aktiesparandet är detta sparande långsiktigt och mindre rörligt. Privata pensionsförsäkringar och andra enskilda försäkringar stärker individens skyddsnät och minskar behovet av kollektiva försäkringar.

Sparandet i pensionsförsäkringar har de senaste åren varit stigande (se diagram 5). Förklaringen till detta är troligen att ATP-systemet inte upplevs som särskilt säkert. Inte minst har många kvinnliga försäkringssparare tillkommit av detta skäl. De höga marginalskatterna gör det dessutom förmånligt att spara i pensionsförsäkringar. En utveckling som innebär att samhället står för grundtryggheten och att människorna ovanpå detta frivilligt sparar i försäkringar är positiv.

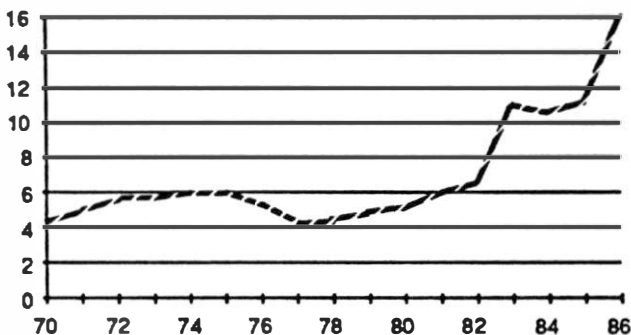
Diagram 5

Hushållens sparande i försäkringar 1970–1985

Mot. 1988/89

Fi602

Mdr kr. 1986 års priser

Källa: Näringslivets Ekonomifakta

Under 1986 beslutade den socialistiska riksdagsmajoriteten att ta ut en särskild skatt på pensionssparandet. Regeringen presenterade förslaget om pensionsskatt utan att det hade föregåtts av någon utredning. Inte heller gavs utrymme för sedvanlig remissbehandling. Den enda instans som fick yttra sig var lagrådet. Lagrådet avstyrkte förslaget av konstitutionella skäl. Men det tog regeringen ingen hänsyn till. Förslaget förelades ändå riksdagen.

Förutom att pensionsskatten aktualiserar viktiga konstitutionella aspekter och enbart av detta skäl inte borde ha genomförts kan den också få negativa effekter på sparandet. Pensionsskatten skapar en ökad osäkerhet och motverkar därmed direkt ett långsiktigt sparande i en situation när sparandet totalt sett skulle behöva öka.

5.7 Obligationer

Hushållens obligationsinnehav ökade nominellt mellan 1970 och 1986 från 9 miljarder till 92 miljarder kronor. Realt ökade obligationsvärdet med ca 57 miljarder. Denna sparandeökning i främst premie/sparobligationer ägde rum samtidigt som intresset för aktiesparande minskade. Förklaringen var att obligationssparandet medförde, i förhållande till aktiesparandet, en relativt god avkastning efter skatt.

6 Moderat politik för sparande och ägandespridning

6.1 Sänkt skatt och fasta spelregler

Moderata samlingspartiet har i många år förordat en politik som syftar till att stimulera hushållens sparande. Hit hör bl.a. våra förslag om minskat skattetryck och lägre marginalsatser, vår kamp mot inflationen och strävan efter en högre ekonomisk tillväxt.

Vi anser att staten bör bedriva en aktiv politik för att stimulera enskilda människors ägande. Målet bör vara att hushållen skall kunna ha ett sparkapital som motsvarar den genomsnittliga årslönen för en industriarbetare. Att staten stimulerar till enskild förmögenhetsbildning kan ses som ett

led i en politik syftande till att flytta en del av ansvaret för den framtida tryggheten från det allmänna till de enskilda hushållen.

Den socialdemokratiska regeringen bedriver en politik som direkt motverkar ett ökat hushållssparande genom att ständigt ändra spelreglerna för sparandet. Sedan 1982 har t ex ett flertal försämringar genomförts för enskilt aktiesparande. Under 1986 beslutade den socialistiska riksdagsmajoriteten om en särskild pensionsskatt. Under 1987 togs beslut som motverkar det sparande som sker inom ramen för företagsanknutna vinstandelssystem. Finansministerns "nyårsfyverkeri" inför 1989 skapar ytterligare osäkerhet om avkastningen av sparande i svenskt näringsliv.

En ökad sparvilja förutsätter stabila spelregler så att människor vågar spara långsiktigt. Sparandet bör premieras – inte motverkas.

Påkostade annonskampanjer av den typ som spardelegationen genomfört är inte någon effektiv sparpolitik. Enligt vår uppfattning är det inte statens uppgift att bedriva sparpropaganda utan att skapa gynnsamma förutsättningar för sparandet. Vi föreslår därför att spardelegationen snarast avskaffas. Förslaget i budgetpropositionen, bil. 9, om ett anslag under F7. Sparfrämjande åtgärder på 18 385 000 kronor bör således avslås.

Det går inte heller att nämnvärt öka det totala sparandet med hjälp av skattemässiga styråtgärder som t.ex. i allemanssparandet. Sådana arrangemang leder mest till att människor flyttar sparmedel från ett konto till ett annat, vilket de senaste årens utveckling visat.

I länder som Japan och Förbundsrepubliken Tyskland stimulerar staten sedan länge enskild förmögenhetsbildning. Där är man väl medveten om betydelsen av en aktiv sparpolitik, som möjliggör uppbyggnaden av privata förmögenheter hos hushållen. De enskilda medborgarnas förmåga att utstå påfrestningar – liksom att begagna uppdykande tillfällen – förstärks avsevärt när de har ett eget sparkapital. Det fungerar som ett slags privat skyddsnetz, vilket ger ökad trygghet vid oförutsedda utgifter och i krissituationer. Därigenom minskar också behovet av offentliga transfereringar.

Den bästa marknadsekonomiska lösningen för att stimulera ett ökat sparande är en ekonomisk politik som ökar hushållens disponibla inkomster och höjer realavkastningen efter skatt på sparande. Ett minskat skattetryck och generellt sett lägre beskattning av sparande ökar hushållens räntekänslighet och gör det mindre lönsamt att låna och mer lönsamt att spara. Dessutom ökar realinkomsterna, vilket också gör det möjligt för hushållen att spara.

En höjning av sparavdraget är en generell verkande åtgärd som påverkar avkastningen i olika sparformer på ett likartat sätt. En nackdel är dock att detta innebär att avkastningen efter skatt stiger på i första hand redan existerande sparkapital. Från och med 1986 gäller att sparavdraget individualiserats till 1 600 kronor per inkomsttagare. Även om det i sig kan anses motiverat att ytterligare förbättra sparavdraget med hänsyn till penningvärdets fall, bör i första hand åtgärder vidtas som främjar nysparande och som engagerar nya grupper i regelbundet sparande. Dessa motiv låg bakom det skattesparande som infördes under den borgerliga regeringstiden.

En höjning av avdragets storlek har vidare motiverats med att sparandet medfört negativ realränta. Av allt att döma är vi nu inne i en period med

positiv realränta. Ett återställande av sparavdragets reala värde till sin tidigare högsta nivå skulle därtill medföra stora statsfinansiella kostnader. En ytterligare höjning av sparavdraget bör därför övervägas först i ett senare sammanhang.

Generella åtgärder som skattelättnader inom ramen för ett minskande skatetryck och återinförande av fasta spelregler är de viktigaste förutsättningarna för hushållssparandets återhämtning. Moderata samlingspartiet anser emellertid att olika typer av mer selektiva sparstimulanser också bör övervägas för att dels premiera långsiktigt bundet sparande, dels sprida ägandet av bostäder och aktier.

6.2 Startsparande och pensionssparande i bank

Att premiera långsiktigt bundet sparande hör till de viktigaste åtgärderna för att öka hushållssparandet. Vi vill därför föreslå införande av s.k. startsparande och en utvidgning av möjligheterna att pensionsspara.

För barn och ungdom bör ett *startsparande* införas. På bankkonton, som är spärrade för uttag intill 18 års ålder, skall föräldrar och släktingar kunna sätta in upp till 5 000 kronor årligen vardera. Detta är ett belopp som enligt vårt förslag till gåvobeskattning skall kunna överföras utan skyldighet att erlagga gåvoskatt. Någon typ av tak får dock övervägas. All avkastning på kontot bör vara skattefri under den tid medlen inte får disponeras. På detta sätt kan barnen ges en trygg start i vuxenlivet. Pengarna kan användas för att bekosta t.ex. utbildning eller bostad. Regeringen bör ges i uppdrag att skyndsamt utreda de närmare detaljerna och återkomma till riksdagen med ett förslag under 1989. Därigenom skulle startsparandet kunna träda i kraft redan den 1 januari 1990.

I det nuvarande pensionsförsäkringssparandet är premien i princip avdragsgill vid taxeringen medan utfallande belopp beskattas. Vidare är avkastningen skattefri. Inte heller förmögenhetsskatt utgår på det sparade beloppet eller dess avkastning. Avdragsrätten är emellertid för vanliga tjänsteinkomster begränsad till 10 procent av inkomsten upp till 20 basbelopp eller alternativt till ett basbelopp (knappt 28 000 kronor). För bl.a. företagare gäller andra regler som innebär att högre avdrag medges.

För att ytterligare stimulera ett långsiktigt bundet sparande bör möjligheten till ett särskilt *pensionssparande* utvidgas till att också gälla sparande i bank. Bankerna har genom sina väl förgrenade kontorsnät möjlighet att marknadsföra sparformen till en bred allmänhet. Sparformen skulle också uppmuntra och förstärka en god bank/kundrelation. Sparandet kan ske genom insättning på bankkonton som är spärrade för uttag intill dess vederbörande fyllt 55 år. Därefter får uttag ske med högst en tiondel av det inestående beloppet per år. Avsättning till pensionskonto bör vara avdragsgill upp till ett basbelopp. Likaså bör all avkastning vara skattefri och medlen fria från förmögenhetsskatt mot att skattskyldighet inträder då beloppen tas ut.

Det finns vidare skäl att pröva, om det utifrån banktekniska överväganden är möjligt, att utvidga placeringsmöjligheterna till att omfatta även sparande i aktier och andra värdepapper samt andelar i aktie- och avkastningsfonder. Därigenom kan den enskilde själv välja risknivå på sitt sparande.

Det finns även skäl att pröva om det skall vara möjligt att med uppskjuten skattskyldighet göra förtida uttag för köp av t.ex. permanentbostad eller start av eget företag.

Regeringen bör ges i uppdrag att skyndsamt utreda de närmare detaljerna för det ovan skisserade pensionssparandet och återkomma till riksdagen med förslag under 1989. Därigenom skulle de nya reglerna kunna träda i kraft redan den 1 januari 1990.

6.3 Försäkringssparande

Försäkringssparande för ålderdomen är en annan form av långsiktigt bundet sparande. En skillnad mot det pensionssparande som skisserats i det föregående är att det också inrymmer en försäkring mot risken för ett tidigt dödsfall. Sparande i pensionsförsäkring är som redan nämnts förenat med vissa skatteförmåner, och det är angeläget att dessa inte begränsas.

Villkoren för sparande i kapitalförsäkring har successivt försämrats. Först togs skatteavdraget på 500 kronor per år bort. I samband med beslutet om pensionsskatt höjdes livförsäkringsbolagens ränteskatt från 40 procent till 50 procent, samtidigt som den uppsamlade premiereserven belades med förmögenhetsskatt hos spararen. Volymen tecknade kapitalförsäkringar gick mellan 1986 och 1987 ned från 3 350 till 1 850 miljoner kronor eller med nära 50 procent. Det samtidigt ökade nysparandet i pensionsförsäkring var inte på långt när lika stort, varför försäkringssparandet totalt sett minskade som en direkt följd av skatteförändringarna. Visserligen har sparandet i kapitalförsäkring hämtat sig något, men om inte de båda 1986 genomförda försämringsarna återtogs, kommer denna genom sin långsiktighet samhällsnyttiga sparform att så småningom tyna bort.

Marknaden för livförsäkringar är stel i Sverige. Det sammanhänger med att alla livbolag måste vara ömsesidiga. När det inte föreligger något vinstintresse, blir det inget incitament till förnyelse. Konkurrensen skulle genast öka, om livförsäkringsrörelse fick drivas i aktiebolagsform.

Det skulle då bli möjligt att sätta räntan under risk. I dag utgår alla bolag från en kalkylränta på 4 procent om året, vartill kommer möjligheten till återbäring. Utomlands är det vanligt att bolaget i stället erbjuder en garanterad ränta på exempelvis 10 procent. Blir avkastningen på gjorda placeringar mindre, får bolaget stå för mellanskillnaden, medan det får behålla den om avkastningen blir större. I förening med fördelaktiga återlåneregler har detta visat sig vara en attraktiv sparform i bl.a. USA.

Livbolagens placeringsmöjligheter är hårt reglerade i Sverige. 80 procent av premiereserven skall finnas i stats- och bostadsobligationer. Återstående 20 procent får placeras fritt, dock ej i aktier. Aktieköp får endast ske för de överskottsmedel som bildar återbäring. Bland spararna finns det säkert intresse för försäkringskonstruktioner, som ger dem rätten att själva välja (och byta) placeringsriktning via andelar i olika värdepappersfonder. Denna uppläggningsform har snabbt blivit populär bl.a. i Storbritannien.

I samband med ställningstagandet till försäkringsverksamhetskommitténs slutbetänkande bör regeringen se till att hinder för en utveckling av här angivet slag undanröjs.

6.4 Bosparande

Att bredda bostadsägandet är det bästa sättet att åstadkomma en jämnare fördelning av förmögenhetstillgångarna i samhället. Vi har därför under många år föreslagit att det allmänna skall stimulera medborgarna till ett ökat bostadssparande. All erfarenhet visar att enskilt ägande är den mest effektiva formen för förvaltning av bostäder. Detta är en viktig anledning till att många som idag bor i hyresrätt vill äga sin bostad. Ur både samhälls- och privatekonomisk synvinkel är det fördelaktigt om människor får möjlighet att skaffa en egen bostad antingen i småhus eller i flerfamiljshus.

För att öka hushållens möjligheter att i större utsträckning äga sina bostäder är det väsentligt att minska beskattningen. Skatterna bör sänkas på både hushållens inkomster och själva boendet. Därigenom kan möjligheter skapas för vanliga inkomsttagare och barnfamiljer att skaffa en egen bostad. Sänkta inkomstskatter och slopande av både fastighetsskatt och avdragsbegränsning är därför viktiga inslag i en moderat politik för ökat bostadsägande. Reavinstbeskattningen på bostadsrätter bör ändras så att den blir analog med egna hemsbeskattningen. För att öka bostadsägandet är det också viktigt att ge de boende rätt att köpa och ombilda hyreslägenheter till bostadsrätts- eller ägarlägenheter. Detta skulle dessutom bidra till att bringa ordning i de allmännyttiga bostadsbolagens dåliga affärer. Kommunerna kan genom att ge borgen för lån möjliggöra för flera att bli ägare till sin bostad. Staten bör vara generös när det gäller att låta fördelaktiga lån på en fastighet övertas av nya ägare, som också bebor fastigheten. Vi föreslår därutöver att målsparandet till egen bostad eller bostadsrätt uppmuntras. Vi har tidigare förordat införandet av ett målsparande till egen bostad inom ramen för skattesparandet. Eftersom detta håller på att avvecklas, fungerar emellertid inte längre denna lösning. Våren 1988 anslöt sig regeringen till vår uppfattning att det skattegynnade bosparandet borde frikopplas från allemanssparandet och i stället bygga på bankernas spara-låna-system. Det förslag som regeringen lade fram och som godtogs av riksdagen var emellertid krångligt till sin konstruktion och kommer att leda till ökade kostnader för såväl banken som ansvarig myndighet, utan att ge särskilt stora effekter på nysparandet.

I budgetpropositionen tvingas regeringen redan föreslå ändringar av det tidigare av riksdagsmajoriteten fattade beslutet, vilket ytterligare styrker att förslaget är för krångligt. Den nu föreslagna ändringen innebär att en sparare kan flytta hela behållningen i ungdomsbosparandet från en bank till en annan. Vi har ingen anledning att invända mot förslaget men hyser dock fortfarande uppfattningen att bosparande bör stimuleras enligt den modell som föreslås nedan.

Stimulansen till bosparande bör knytas till särskilda bostadskonton i bank. Ett sådant bosparsystem skall inte ha någon övre åldersgräns. Enligt vår mening bör premieringen ske på flera olika sätt. Staten bör utge en sparpremie på 10 procent av det belopp som sparats under minst tre år och använts till köp av bostad. Sparpremien får dock maximalt uppgå till 10 000 kronor. Därtill bör staten ställa statlig borgen för lånet, vilket kan innebära en sänkning av låneräntan med ungefär med 0,5–1 procentenhet.

Det bör också övervägas, om det bör bli möjligt att i förtid disponera en del

av det belopp som sparats på det i det föregående skisserade pensionskontot utan att skattskyldighet inträder. Ägande av bostad kan ju ses som en alternativ form av sparande för ålderdomen.

6.5 Aktiesparande

I en marknads ekonomi är det särskilt angeläget att aktieägandet är väl spritt bland de enskilda medborgarna. För att vända den utveckling för hushållens aktieägande som beskrivits i det föregående är det nödvändigt att ändra skattesystemet så att diskrimineringen av privatpersoner upphör.

Skattevillkoren för hushållens aktiesparande måste kraftigt förbättras. Hela löntagarfondssystemet skall avvecklas. Det borgerliga avvecklingsförslaget innebär att en grund läggs för en omfattande spridning av aktiesparandet till helt nya grupper. Genom att löntagarfondernas tillgångar används som stimulans till sparande i allemansfonderna är det möjligt att en majoritet av den vuxna befolkningen kan bli aktiesparare. Då förverkligas den moderata idén om en långtgående ägandespridning. Avvecklingen blir därmed den viktigaste enskilda åtgärden för att åstadkomma ett ökat aktiesparande.

En försäljning av aktier i statliga företag tjänar också syftet att bredda ägandet och öka sparandet, förutsatt att anställda och småsparare ges goda möjligheter att få tilldelning vid börsintroduktionen.

Ett sätt att sprida det enskilda aktiesparandet är att avskaffa dubbelbeskattningen på aktieutdelningar. En lindring som statsfinansiellt motsvarar den 30-procentiga skattereduktionen bör återinföras.

Reavinstskattereglerna bör både förenklas och mildras. I jämförelse med omvärlden ligger den svenska aktievinstbeskattningen högt. Beskattningen av långa innehav är i samtliga jämförbara länder lägre. En del länder har över huvud taget ingen reavinstbeskattning efter ett till två år. De svenska reglerna för beskattning av aktievinster är dessutom mycket krångliga. För att den svenska ekonomin skall anpassas till internationella förhållanden bör därför reavinstbeskattningen på aktier förenklas och sänkas. Den asymmetri som följer av den begränsade rätten till avdrag för kort avdragsförlust enligt regeringens nyårspaket måste stoppas.

Vid förmögenhetsbeskattningen skall fr.o.m. inkomståret 1987 börsnoterade aktier tas upp till 75 procent av aktiernas marknadsvärde. För t ex fastigheter gäller sedan länge att taxeringsvärdet utgör ca 75 procent av marknadsvärdet. Prisfallsrisken har varit ett av skälen till att taxeringsvärdena satts lägre än marknadsvärdena. För aktier är emellertid kursfallsrisken större än för fastigheter. Med hänsyn härtill bör därför endast 65 procent av börsnoterade aktiers marknadsvärde tas upp till beskattning. För OTC-noterade företag skärpte riksdagen nyligen reglerna. Vi anser att förmögenhetsbeskattningen av OTC-bolag bör ske enligt de tidigare reglerna, d.v.s. endast 30 procent av substansvärdet bör beskattas.

Den av socialdemokraterna införda och sedermera fördubblade omsättningskatten på aktier bör avskaffas så snart som möjligt. En effekt av omsättningskatten är att de korta affärerna minskar. En väl fungerande aktiemarknad behöver korta placeringar för att bl. a. jämna ut kursrörelserna. Omsättningskatten medför också att handel med svenska aktier överförs

till utlandet. Redan i dag sker två tredjedelar av handeln i de tio största företagens aktier i London.

I skattefondssparandet bör värdestegringen på andelarna även efter bindningstidens utgång vara fri från skatt. Aktiesparfonderna bör därtill befrias från skattskyldighet för realisationsvinster i enlighet med vad som genomförts för allemansfonderna.

Arvsskattereglerna är troligen en mycket viktig orsak till de privata hushållens utträngning från aktiemarknaden. En viktig skillnad mellan hushåll och institutioner är att institutionernas aktieinnehav är helt befriade från den typ av avbränning som arvsskatten innebär. Skattereglerna vid arv bör utformas så att det samlade uttaget ligger inom rimlighetens gräns oavsett storleken på aktieförmögenheten. Riksdagen fattade i slutet av 1986 beslut om att 75 procent av marknadsvärdet skall tas upp vid arvs- och gåvobeskattningen. Vår uppfattning är att börsaktier vid arvsbeskattning bör åsättas ett värde som utgör 65 procent av aktiernas marknadsvärde. När det gäller OTC-noterade aktier gäller också sedan inkomståret 1987 nya regler, enligt vilka 30 procent av marknadsvärdet skall ligga till grund för arvs- och gåvobeskattningen. I konsekvens med vårt förslag om förmögenhetsbeskattningen av OTC-noterade bolag anser vi att 30 procent av substansvärdet också bör gälla vid värdering av dessa bolag vid arvs- och gåvobeskattningen.

Utöver dessa föreslagna förändringar bör förmögenhetsskatten på det arbetande kapitalet i familjeföretag slopas.

Regeringen genomdrev våren 1987 försämringar i den skattemässiga behandlingen av anställdas vinstandelar. Avsikten med frivilliga vinstandelsystem är att göra de anställda delaktiga i företagets resultat, öka produktiviteten, öka sparandet, sprida det individuella ägandet och stärka känslan av samhörighet inom företaget. Regeringens åtgärder på detta område riskerar att minska förekomsten av företagsanknutna vinstandelssystem, vilket också var det uttryckliga syftet med förslaget. Moderata samlingspartiet motsatte sig bestämt dessa försämringar. Vi hävdade att frivilliga vinstandelssystem i stället borde stimuleras t.ex. genom att de stiftelser som förvaltar vinstandelsmedlen skattebefrias. Vidare borde övervägas möjligheten att i viss utsträckning beskatta vinstandelarna som inkomst av tillfällig förvärvsverksamhet. De förslag som vi under våren 1987 framförde och upprepade i januari 1988 har samma aktualitet i dag, varför vi anser att regeringen bör återkomma med förslag till stimulanser av företagsanknutna vinstandelssystem. Riksdagen bör även avskaffa de i våras införda reglerna om sociala avgifter på vinstandelar.

Från fackföreningsrörelsen framförs ofta krav på skärpt beskattning av anställdas innehav av konvertibla skuldebrev. Tanken är att värdestegringen skall beskattas som inkomst av tjänst. Vi motsätter oss bestämt sådana försämringar.

Anställda i börsnoterade och andra företag måste få möjlighet att spara i aktier i det egna företaget utan att eventuell skillnad mellan marknadsvärdet och förvärvspriset betraktas som löneförmån. Vi föreslår skattefrihet för alla anställdas aktieköp i det egna företaget utan annan begränsning än att köpen skall ha skett på samma villkor som tillämpas för utomstående.

1982 infördes en lättnadsregel som innebär att icke börsnoterade företag får göra avdrag med 70 procent av det utdelade beloppet, dock ej mer än vad som motsvarar 15 procent av aktiekapitalet eller 700 000 kronor. I avvaktan på att dubbelbeskattningen helt skall avskaffas föreslår vi att 15-procentsgränsen snarast höjs. 15 procent motsvarar en alltför låg avkastning med hänsyn till risktagandet och med hänsyn till att många bolag har ett lågt aktiekapital i förhållande till deras verkliga värde.

Mot. 1988/89
Fi602

7 Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att stimulera hushållssparandet och öka ägandespridningen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att målet för sparpolitiken skall vara att hushållen skall kunna ha ett sparkapital som motsvarar den genomsnittliga årslönen för en industriarbetare,

3. att riksdagen beslutar avskaffa spardelegationen och således avslå förslaget att till sparfrämjande åtgärder för budgetåret 1989/90 anvisa ett reservationsanslag på 18 385 000 kronor,

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag om startsparande i enlighet med vad som anförts i motionen,

5. att riksdagen hos regeringen begär förslag om pensionssparande i enlighet med vad som anförts i motionen,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om ändringar i reglerna för försäkringssparande,

7. att riksdagen hos regeringen begär förslag om stimulans till bosparande i enlighet med vad som i motionen anförts,

[att riksdagen beslutar avskaffa sociala avgifter på företagsanknutna vinstandelar i enlighet med vad som anförts i motionen.¹]

Stockholm den 24 januari 1989

Lars Tobisson (m)

Rune Rydén (m)

Filip Fridolfsson (m)

Knut Wachtmeister (m)

Inger René (m)

Anders Andersson (m)

¹ 1988/89:St312